

Светлана Младенов

САВРЕМЕНА ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ И ЊЕНА ПРЕЗЕНТАЦИЈА – НОВИ САД 2022.

У нову 2022. годину Нови Сад као европска престоница културе ушао је са позитивним очекивањима грађана и великим амбицијама организатора. Година је и започета сложеним, за публику узбуђујућим пројектом *Време и васељена* који је посвећен научнику Милутину Миланковићу у холу Студија М, а слично је и завршена комплексном интерактивном и мултимедијалном изложбом *Милева: Ми смо сшена* која је представила научницу Милеву Марић Анштајн у Музеју града. Тако ова два научника постају симболи почетка и завршнице пројекта Европска престоница културе.

У музејским установама, током протекле године, реализоване су бројне изложбе: историјске, археолошке, историјско-уметничке и из области савремене визуелне уметности које је подржала Фондација *Нови Сад – Евројска престоница културе*. Музеј Војводине је изложбом *Сан неолитске ноћи* представио културно богатство неолитског периода. Ауторима ове изложбе, Лидији Баљ и Андреју Старовићу, додељена је Награда „Михаило Валтровић” Музејског друштва Србије за изузетне резултате који по стручном и научном значају представљају истакнути допринос развоју културе Србије.

Поред неколико изложбених пројеката које је реализовала Галерија Матице српске истиче се онај под називом

Сава Шумановић и евројски реализми између два светска рата (ауторка пројекта мр Милана Квас) у чију припрему и реализацију су укључене и друге установе: Спомен збирка Павла Бељанског, Галерија слика *Сава Шумановић* у Шиду.

За изложбу *Хероине* Спомен збирка Павла Бељанског, полазиште је нашла у сопственом фонду у коме четвртину експоната чине дела жена уметница. Ауторке пројекта др Миланка Тодић, мр Милана Квас и др Валентина Вуковић су одабране радове из колекције Спомен збирке Павла Бељанског поставиле у дијалошку позицију са делима савремених новосадских ауторки.

Изложба *Умешности шрајања* посвећена Лазару Вујаклији реализована је у Галерији ликовне уметности поклон збирци Рајка Мамузића. Изложба је представила вишедценијски стваралачки опус овог уметника кроз слике, графике и таписерије.

Како је акценат овог прегледа изложбених активности у Новом Саду 2022. на савременој визуелној уметности, више пажње ће се посветити пројектима и изложбама из ове области. Многе од њих су биле део званичног програма Фондације *Нови Сад – Евројска престоница културе*, али било је и оних које то нису, али су по својој сериозности, иновативности и значају на прави начин допринеле богатству и

разноврсности укупног изложбеног програма Новог Сада у 2022.

У концепирању и реализацији пројеката и изложби савремене визуелне уметности учествовали су, поред установа културе, приватне галерије, удружења и образовне установе.

Најобимније и најкомплексније изложбене пројекте имао је Музеј савремене уметности Војводине, међу којима су: *EVROVIZION. CROSSING STORIES AND SPACES – FINISSAGE*, *Феминистичка авангарда 70-их*, *Бошко Пећровић (1922–1982)*, *Драгољуб Раша Тодосијевић – Сушра је њонедељак*, *Milky Way (Млечни љуш)* – *уметност, време, њростор*, *Александар Давић – Последња гагаистичка ѡрегсѡава*.

Продуцент вишегодишњег пројекта *EVROVIZION. CROSSING STORIES AND SPACES – FINISSAGE* је IFA – Институт за спољне послове Немачке, а кустоскиње су биле др Сања Којић Младенов и Сабина Клем. Пројекат се бавио актуелном друштвенополитичком ситуацијом у Европи и идејом европског идентитета. У фокусу има мање видљиве и маргинализоване геополитичке и културне просторе, посебно простор југоисточне и источне Европе. Ко-креативност, мобилност, интерактивност, толеранција и активна дијалогска форма одликују овај пројекат коме су у фокусу рубне уметничке сцене европског континента и њихов однос са центром и западним делом Европе. Кроз овај пројекат оне постају видљивије и равноправније.

Било је више повода да се реализује Изложба *Бошко Пећровић (1922–1982)*: година јубилеја у којој се навршило сто година од рођења уметника и четрдесет година од његове смрти, поклон породице Музеју савремене уметности

Војводине који обухвата уметникову продукцију из периода 1956–1978 са 33 експоната. На изложби коју је кустосирала Тијана Павић представљене су слике, колажи, монотипије, темпере и акварели овог рецентног уметника.

Феминистичка авангарда 70-их, радови из Вербунд колекције, Беч, кустоскиња др Габријеле Шор у Новом Саду је проширена радовима из колекције Музеја савремене уметности Војводине, тј. Изложбом *На љуш слободе*, кустоскиња др Сања Којић Младенов. Ова групна изложба представила је интернационално релевантне уметнице које су утицале на промену начина на који су се представљале жене у уметности и стварале алтернативне погледе на женски идентитет.

Изложбу је подржала Фондација *Нови Саг – евројска ѡресѡоница кулѡуре* и уврстила је у програмски лук *Хероине*.

Подржана од Фондације *Нови Саг – евројска ѡресѡоница кулѡуре* изложба *Драгољуб Раша Тодосијевић – Сушра је њонедељак* изазвала је велико интересовање публике, медија и стручњака из региона и Европе, те обезбедила своје гостовање у 2023. у Бањалуци и Прагу. Кустоскиња ове ретроспективне изложбе је др Сања Којић Младенов. Изложба обухвата презентацију уметничких радова истакнутог неоавангардног уметника Драгољуба Раше Тодосијевића, једног од протагониста неформалне београдске групе концептуалних уметника, која је крајем 60-их и почетком 70-их година учинила радикални отклон од идеологије и праксе социјалистичког модернизма и укључила се у нове уметничке токове који су тек настајали код нас и на светској сцени.

Milky Way (Млечни џуџ) – уметност, време, џросџор је комплексна интернационална изложба којом је Фондација обележила крај године и закључила пројекте из области савремене визуелне уметности. Изложба је презентовала примере нестабилне и еманципаторске уметничке праксе, од авангарде до савремене, медијске и постмедијске уметности и обухватила је радове преко 50 уметника, уметница и уметничких група из Новог Сада, Србије и интернационалне уметничке сцене, кроз историју, али и укључивање релевантних савремених уметничких пракси.

Неки од пионира медијске уметности и активизма су први пут били представљени у Србији. Међу њима је амерички уметник Бил Вајола, зачетник видео-уметности, који је својом четрдесетогодишњом уметничком праксом креирања амбијенталних инсталација утицао на глобални развој видеа у уметности и поп култури. Затим, дела Хермана Нича, који је био водећа личност бечког акционизма, те дела радикалног перформера Пјотра Павленског. Публика је могла да се ближе упозна са животом и уметничким радом Улаја, једног од првих стваралаца полароид фотографија, али и перформанса реализованих кроз сарадњу са бившом партнерком, уметницом Марином Абрамовић.

Поред галеријских простора Музеја савремене уметности Војводине, за ову изложбу користили су се и други одговарајући простори као што је Мали ликовни салон и Биро Креативног дистрикта. Кустоскиња изложбе је била др Сања Којић Младенов, уз подршку Центра за нове медије Kuda.Org који је у оквиру ове изложбе организовао аудио-визуелни перформанс *IIC – International*

Internal Catastrophes аутора Нови_Сад и Исака Ниманда (*Isaac Niemand*) у СКЦ Фабрика.

Прва ретроспективна изложба *Александар Давић: Последња гагаи-сџичка џрегсџава* представља жанровски разноврсну филмску и видео продукцију Александра Давића у контексту савремене визуелне уметности и друштвенополитичких околности које су парадигматски обележиле ангажовани приступ аутора и избор осетљивих тема. Изложба акцентује најзначајније уметничке и педагошке активности овог аутора, које се ослањају на авангардне традиције, уводе експерименталне поступке и технолошке иновације у промишљању и продукцији покретне слике и звука. Током четири деценије рада, своју уметничку праксу је реализовао самостално и коауторски у областима документарног, експерименталног и играног филма, музичког видео-спота, видео-уметности, видео-скулптуре и позоришта.

Изложба је организована кроз сарадњу Музеја савремене уметности Војводине и Академије уметности. Кустоскиња изложбе је била Гордана Николић.

У делу града који Новосађани називају *Кинеска чеџврџи* извршени су обимни радови на реконструкцији и изградњи нових простора за културне потребе. Током прошле године у њима су се одвијали многи изложбени програми или делови већих изложбених пројеката који су се реализовали у више различитих градских простора, па и у неким од новоформираних простора *Кинеске чеџврџи*, сада назване Културним дистриктотом. Нажалост, ниједан од тих простора не испуњава све стандарде потребне за изложбену активност, већ се чини да су предвиђени за клуп-

ске и кафе програме. Надам се да ће се овај проблем уочити током њихове редовне употребе, те накнадно и откловити.

У једном од простора Културног дистрикта Савез удружења ликовних уметника Војводине представио је свој међународни пројекат *Art Body Art – Релација шела* који је део њиховог програма *Нове уметничке праксе*. Пројекат је конципиран као презентација и пресек стања новомедијске уметничке праксе са радовима уметника који се баве феноменом тела и мултимедијалним истраживањима. На изложби, представљена уметничка пракса ослоњена је на истраживачко-експерименталне поступке уз употребу интеракције, светла, звука, покрета, електронику, генеративне уметности и осталих процеса дигиталних поступака.

Осим овог комплексног пројекта чија је кустоскиња Јелена Гуга, а руководилац и координатор Горан Деспотовски, СУЛУВ је у два различита простора Културног дистрикта организовао своју *67. Годишњу изложбу*. Ова изложба има дугу традицију и посебан значај како у правцу сагледавања ситуације на уметничкој сцени и уочавања њених нових тенденција, тако и на афирмацији појединачних уметничких исказа и пластичких концепата. Она је обухватила различита медијска истраживања и њихова укрштања у избалансираном и равноправном односу. Тако су се поред класичних уметничких дисциплина, као што су сликарство, скулптура, цртеж и графика могли видети: мултимедијална промишљања, инсталације, објекти, видео, фотографије, дигитални цртежи, графике и анимације, перформанси.

За СУЛУВ важан догађај у прошлој години је промоција пројекта *Архивска грађа Савеза удружења ликовних уметника Војводине: Седам деценија коншинишета (1946–2021)* која се састојала из представљања истоимене публикације, чији аутор је Владимир Митровић и документарне изложбе реализоване у Музеју савремене уметности Војводине као сегмент заједничке изложбе *252 године уметности / Спашетије сећања* на којој су се представила три војвођанска репрезентативна удружења СУЛУВ, УПИДИВ и ДаНС.

Културни центар Новог Сада је остварио неколико запажених међународних сарадњи које су реализоване кроз изложбе, уметничке радионице, презентације и предавања, најчешће у облику размене уметника и стручњака. У оквиру пројекта *Арт линкс* остварене су две сарадње/размене: изложба *Made in Maribor II*, реализована у Америчком кутку, представља сарадњу са Уметничком галеријом из Марибора. Кустоскиње су Бреда Колар Слуга и Маја Ердељанин. Ово је путујући флексибилни пројекат који у први план ставља уметнички дијалог, овог пута мариборске и новосадске сцене, а својим кретањем кроз друге уметничке просторе проширује дијалог и на њихове представнике.

Изложба *Камен / ѿаир / маказе 4* настала је у оквиру сарадње и размене између Шпаније и Србије тј. Мадрида и Новог Сада, и представља дијалоге међу уметницима ове две различите културне средине остварене у простору Студентског културног центра *Фабрика*. Кустоскиње изложбе су Маја Ердељанин и Бегона Рамос.

Би Банер Фестивал је изложба уметника, чланова Дортмундске групе, организована на Трибини младих КЦНС.

Она представља резултат сарадње два збратимљена града – Дортмунда и Новог Сада.

Такође у галеријским просторима КЦНС организовале су се бројне самосталне и групне изложбе, међу којима треба поменути: *Вершикале и сеіменши*, изложба објеката и скулптура у теракоти Игора Смиљанића у клубу Трибина младих, и неколико изложби реализованих у Малом ликовном салону, као што су изложба цртежа *Позоришће мајмуна* Милете Поштића, изложба скулптура *Сасвим лично* Катарине Павловић, поставка цртежа *Пре ујошребе љажљиво љрочијајше ујушсїво* Ане Стојковић, групна изложба *WE, the Future – Савремена уметност Источне Африке*, Пројекат *Водич љо љланинама* Лидије Среботњак Пришић и изложба фотографија *Ујролазу* Снежане Ристић.

Међу приватним галерија по својој активности и присуству у јавности истиче се галерија Бел Арт, како својим годишњим програмом тако и традиционалним пројектима. Најобимнији и најзахтевнији је свакако Фестивал савремене уметности *Дунавски дијалози* који се реализује кроз више групних и самосталних изложби у различитим галеријским и алтернативним просторима Новог Сада, а шири се и на друге градове Војводине и Србије. Уметнички директор прошлогодишњег фестивала Сава Степанов дао је назив централној изложби *3E: Еколоија, Ешика, Есїешика*, и на тај начин концепцијски и тематски одредио тон и атмосферу читавог фестивала. На изложби је успостављен дијалог уметника из Румуније и Србије. Кроз друге фестивалске изложбе представили су се поред уметника из Србије, уметници из Словеније и Јапана. Позитиван импулс фестивала је

подршка афирмацији новосадске уметничке сцене кроз самосталне изложбе њених актера. На последњем издању фестивала представила се уметница Тијана Јеврић новомедијском изложбом *Имјулси Дунава*. Кроз ову изложбу уметница је показала спремност ка експерименту и иновативним решењима као и отвореност ка социолошким и етичким питањима друштва.

Изложба уметничких застава у урбаном простору Новог Сада, вишегодишњи је пројекат галерије Бел Арт, који се имплементирао као важан програм Фондације и на тај начин обезбедио формирање новог трга у Лиманском парку, названог *Три јарбола*. То је плато посвећен различитим тематским изложбама које за експонате имају уметничке заставе. Њиме је град добио уметничку оазу у слободном простору, полигон за различите уметничке релације, дијалог и укрштања.

Независна уметничка сцена Новог Сада није била (сем Арт клинике) видљива у оквиру званичних промоција и најави програма који су обележили наш град као европску престоницу културе. Она углавном није ни финансијски подржана од стране Фондације *Нови Саг – Евројска љресїоница кулшуре*, те је тако остала без могућности да реализује своје концепте и планове. Неке од њих располажући малим буџетима али уз обиље стручности, професионализма и ентузијазма успеле су да реализују понеку изложбу, промоцију или презентацију.

Савез феминистичких организација (*Pe*) *конекција* је удружење женских невладиних организација којим руководе Вера Копицл и Силвија Дражић а које је успело да реализује изложбу *Марама као кулшурни означишљ*

насталу у сарадњи са Женским музејом из Баварске и Музејом Војводине. Кроз један микросегмент женског одевања, кроз мараму као симболички знак отпора, приказана је култура ношења марама у европском, ваневропском и локалном контексту. Изложби су прикључени и радови савремених уметница који су показали на које начине ауторке критички промишљају традиционалне женске улоге и функционализују их кроз субверзивно феминистичко читање актуелних друштвених феномена.

ВИСАРТ – Асоцијација за визуелну уметност и културу у галеријском простору СУЛУВ-а реализовала је пројекат *Приватност у јавном пољу*, који је своју премијеру имао у Националној галерији Северне Македоније у Скопљу. Кроз овај пројекат уметници из Србије Силард Антал, диСТРУКТУРА, Стеван Којић, Весна Перуновић, Милета Поштић, Наташа Теофиловић, Драган Војводић представили су своје интимне стратегије и микронаративе, ослањајући се на однос интимно-јавно, делујући у контексту непосредне реалности, где појединачне приче стварају нове релације кроз толеранцију, емпатију и разумевање. Уметници детаље из интимног живота и субјективне доживљаје стављају у средиште свога истраживања и тиме доприносе још чвршћем емотивном повезивању са другима. Породица, дом, непосредно окружење, поглед кроз прозор или са терасе, пријатељи, радње свакодневног живота – преведени кроз уметнички дискурс – проговарају о еколошким, геополитичким, социолошким и антрополошким проблемима, о проблемима избеглиштва, усамљености, номадизма, нестабилне друштвене мерије, сопственог сећања...

Изложба је обухватила различите медије: фотографију, видео, дигиталну анимацију, инсталацију.

Уметницима из Републике Србије придружили су се уметници из Републике Северне Македоније кратким видео-записима под заједничким називом *Уметнички дневници у изолацији*, које су снимили на позив Националне галерије Републике Северне Македоније: Атанас Ботев, Искра Димитрова, Роберт Јанкулоски, Верица Ковачевска, Моника Мотеска, Кристина Пулејкова, Дијана Томић, Вана Урошевић.

Студио за мултимедијалну уметност реализовао је 24. ИМАФ – Интернационални фестивал мултимедијалне уметности. Настао је као резултат ентузијазма, љубави и упорности једног човека Ненада Богдановића, који је и сам уметник-перформер.

Новосађани су имали прилике да два дана у Галерији Савеза удружења ликовних уметника Војводине прате и активно учествују у извођењима различитих перформанса уметника из Србије и света. Изведени перформанси би се могли сврстати у категорију интимно-јавних, еколошких, ангажованих, субјективистичко-експресивних, неоконцептуалних, интерактивних и сл. Ова разноликост идеја и поступака говори о разуђености уметничке сцене и њеној отежаној сагледљивости, али и њеном богатству аутентичних уметничких израза и језика изведених у форми перформанса и уметничких акција.

Сада када је 2022. иза нас, када је година титуле ЕПК завршена, када су се окончали сви уметнички програми који су били временски ограничени, остаје да се сумирају резултати и утврде бенефити ове престижне европске позиције. Нови Сад је добио културне

станице, још увек недовршени Креативни дистрикт, Трг јарбола, Музеј града је добио проширење галеријског простора, Академија уметности нови галеријски простор, али Музеј савремене уметности Војводине који је реализовао четири велика пројекта у оквиру програма Фондације Нови Сад – европска престоница културе, остаје у вечерњим часовима неосветљен, у дубоком мраку са поломљеним и уништеним плочица-

ма платоа којим се прилази музеју. Можда је локална уметничка и независна сцена могла бити више подржана, а тиме и видљивија у јавности, можда је... Али остају у сећању многи изложбени пројекти, њихова бројност, разноврсност. Многи се памте по садржини, проблемима којима су се бавили, по професионалној реализацији, по уметничким личностима које су представили.